

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta Pedagogická
Diplomová práce

Stopa

Dagmar Paulová

Učitelství výtvarné výchovy pro střední školy a základní
umělecké školy

Vedoucí práce: MgA. Mgr. Stanislav Poláček

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, dne.....2013

Podpis.....

Poděkování

Tímto děkuji zejména MgA. Mgr. Stanislavu Poláčkovi za jeho vstřícnost, rady a názory. Děkuji i celému statku Petrovice a všem lidem i zvířatům kolem něj. Jmenovitě děkuji Kateřině Santarové, majitelce statku za skvělou spolupráci a Janě Semrádové.

V Plzni dne.....2013

Podpis.....

Anotace

Cílem mé diplomové práce bude výstup dvanácti grafických listů středního formátu na téma „Stopa“. Budu se snažit vyjádřit toto téma grafickou technikou linorytu a snad bude v mých silách užívat ji tvořivě a kreativně. Budu polemizovat o významech slova „stopa“ a snad se mi podaří některé významy ztvárnit do grafických listů. V neposlední řadě se zamyslím nad pedagogickým záměrem, který z mé praktické části vychází. Navrhnou ukázkovou vyučovací jednotku.

Klíčová slova: stopa, grafika, tisk, obraz, komunikace, statek, příroda,

Anotation

The aim of my work will be the output of twelve medium-format prints on the theme "Foot". I will try to express this theme graphic technique of linocut and hopefully will do my best to use it creatively and creatively. I will argue about the meanings of the word "Foot" and hopefully I can get some meanings to portray prints. Finally, think about the pedagogical project, which is based on my practical part. I will suggest sample lessons.

Key words: foot, graphic techniques, print, image, kommunikatín, farm, natura

Obsah

1.	Úvod	1
1.1.	Výběr grafické techniky	1
2.	Základní teorie grafické techniky linorytu	2
3.	Vlastní tvorba	4
4.	Série grafických listů „Stopa stopy“	5
4.1.	Hledání námětu	5
4.2.	Hledání kompozice	8
4.3.	Realizace	7
4.4.	První tisky	7
4.5.	Alternativní tisky	8
4.6.	Finální tisky	8
4.6.1.	Stopa ubývající a přibývající – 1. 2. a 3. finální tisk	8
4.6.2.	Stopa mlžící – 4. finální tisk	10
4.6.3.	Stopa překrývající – 5. finální tisk	11
4.6.4.	Soutisk všech stop – 6. finální tisk	12
5.	Stopa „Komunikace“	13
5.1.	Hledání námětu	13
5.2.	Hledání kompozice	13
5.3.	Realizace	14
5.4.	Finální tisky	14
5.4.1.	Komunikace mezi tiskařem a tisknutelným	14
5.4.2.	Komunikace s vnějším světem	15
5.4.3.	Komunikace „obrazu v obraze“	16
5.4.4.	Komunikace s jinou výtvarnou technikou	17
5.4.5.	Komunikace s vlastním tělem	18
5.4.6.	Příběh v obraze – příběh komunikace	21
6.	Závěr	23
7.	Didaktická část	24
7.1.	První výukový blok tří hodin – Poznejte své tělo	24
7.2.	Druhý výukový blok tří hodin – Otisk našeho těla	26
7.3.	Druhý výukový blok tří hodin – Otisk našeho těla	28
7.4.	Shrnutí	31
8.	Seznam použité literatury a zdrojů	32
9.	Resumé	34
10.	Obrazová příloha – ukázka finálních tisků	35

1. Úvod

Statek Petrovice se nachází v malebném jihočeském kraji, mezi okresními městy Strakonice a Písek. Jedná se o malou vesničku Osek – Petrovice, kde je domů tolik, že se dají spočítat na rukou. Oproti tomu zvířat je zde tolik, že je na rukou, ani na nohou spočítat nedokážeme.

Sem, do této vesničky, na jeden statek se obrací můj zájem pro vznik grafických listů, nazvaných „Stopa“.

1.1. Výběr grafické techniky

Cílem mé diplomové práce je vytištění 12 grafických finálních listů na téma stopa. Ale jakou grafickou techniku použiji? V mé bakalářské práci jsem se seznámila s mnohými technikami, ať s tiskem z výšky, z plochy, a monotypy. Experimentovala jsem s nimi a hledala různé inovativní možnosti, jak je využívat. Stále platí, že má oblíbená grafická technika je linoryt. V bakalářské práci jsem s ním pracovala jako s linorytem „stokrát jinak“ – hybnou a kreativní záležitostí. Jenom krátce o co šlo. Celek linorytové matrice jsem rozřezala na malé čtverečky a různým skládáním, otáčením, přehazováním znovu tiskla v nové a nové celky.

Jsem přesvědčená, že právě linoryt bude mým výchozím bodem pro diplomovou práci. Jsem si jista, že jeho možnosti, jak s ním pracovat, budu využívat tvůrčím způsobem a budu se vždy snažit zobrazit podstatu onoho či onoho grafického listu.

2. Základní teorie grafické techniky linorytu

Považuji za důležité, abych alespoň v krátkosti napsala něco o grafické technice linorytu. Je to technika známá a hodně rozšířená. Nicméně bych chtěla, kdyby text četl někdo neznalý oboru, aby rozuměl jejímu základnímu principu. V mé práci ho budu užívat trochu netradičně a budu se snažit výsledek posouvat na jiné obsahové významy.

Linoryt se řadí k technikám tisku z výšky. Tisk z výšky je nejstarší technika obecně, úplně první se objevil na světě dřevořez, z něho se pak vyvinul dřevoryt, posléze se užívalo dalších materiálů. Princip spočívá v tom, že tisknutelná plocha je ta, kterou grafik nechá vyvýšenou. Tedy pracuje noží/rydlem tak, aby vybral z matrice (štočku) hmotu, která se v tisku neobjeví. „Tisknouce místa zůstávají grafikem nedotknuta a při procesu tisku se na ně gumovým nebo koženým válečkem nanáší barva. Ta se tak nedostane k místům vyrytí, která tedy netisknou. Papír se pak přiloží na barevný štoček a v lisu se na něj barva ze štočku otiskne. Otisk má charakteristické ostře ohraničené plochy.“ (Bauer, 1999. str. 11)

Technika linorytu je nejjednodušší technika ve zpracování štočku, oproti dřevořezu nebo dřevorytu, které se ryjí do štočků měkkého nebo tvrdého dřeva. Linoryt je označován také za linořez, občas i PCV – řez, nebo igeloryt a podobně. „Původně se pro linoryt používalo linoleum korkové, které umožňovalo jen práce méně náročné na detaily, protože kousky korku, ze kterého byly velké plochy linolea slepeny, se drolily. Po druhé světové válce se začalo používat pro podlahové krytiny umělých hmot, které jsou dostatečně pevné, tuhé a zároveň pružné, takže práce s nimi dala výtvarníkům možnosti, které se blíží dřevořezu. Přitom se ale linoleum zpracovává mnohem snáze.“ (Bauer, 1999. str. 11)

Z vlastní zkušenosti musím podotknout, že opravdu oproti dřevořezu je linoryt mnohem snazší, ale nezískejte dojem, že tako technika je lehká, jak přípravou, tak fyzicky. Pokud nejste na tuto práci zvyklí, jistě Vás velmi brzy bude bolet ruka, protože potřebujete vynaložit jisté úsilí, abyste lino odryli.

Musíme být opravdu obezřetní při přípravě matrice, aby se nám nakonec otisklo to, co chceme. Berte zřetel na to, zda chcete mít pozitivní, nebo negativní tisk. Dále musíme brát v potaz stranově obrácený výsledný grafický list.

Pro zajímavost, s linorytem rád pracoval Josef Čapek.

3. Vlastní tvorba

Po seznámení s krátkým úvodním textem, který Vám naznačil, jakým směrem se má práce bude ubírat, Vás začnu seznamovat s praktickou částí mé diplomové práce. Objektem mého zájmu je statek Petrovice u Oseka, kde se budu snažit objevovat veškeré „stopy“, které se na statku nachází a budu se je snažit přenést do linorytových tisků.

Z mého pohledu půjde o zkoumání, hledání i experimentování s linorytovou matricí, která by mě měla dovést k cíli. Při hledání „stop“ mě budou doprovázet pojmy kreativita a tvořivost, na které při této práci beru zřetel. Bez nich bych mnohem hůře dosáhla výsledku, se kterým bych byla spokojena.

Nyní se pustím do popisování teoretické práce, toho, co jsem zažila, jaké myšlenky mě napadaly a z jakých inspiračních zdrojů jsem vycházela a proč.

Vše se bude točit kolem linorytu a stopy.

4. Série grafických listů „Stopa stopy“

Tento soubor 6 grafických listů jsem nazvala „Stopa stopy“. Co je to „stopa“? Je to jen pouhý zjevný otisk něčeho nebo někoho? Jak je stálá? Jak moc je patrná? Vzniká bezděčně, nebo se může vědomě vytvořit?

4.1. Hledání námětu

Při slově „stopa“ mě napadá mnoho asociací, které souvisí s tím, co jsem napsala výše. Vždy, když se chceme někam dostat, ať už třeba k dalšímu dopravnímu prostředku jako kolu nebo autu, první kroky vedou svépomocí, vlastním krokem. Už tedy zanecháváme naši stopu. Ať je neviditelná, nebo zjevná. Například když prší a je bahno, zanecháme viditelnou stopu. A co zvířata? Mysliveckým psům, když se řekne stopa, hned ví, co mají dělat a hledají zvířecí stopu. Též v zimě jsou v lese, či v domácím prostředí, zvířecí stopy ve sněhu, nebo v létě v bahně. Také když je vzrostlá tráva a někde je od nějaké zvěře poválená, je to vlastně také stopa.

Za důležitý význam slova považuji však vazby na výtvarné umění. Stopa se nachází téměř v každé fázi tvorby výtvarného artefaktu. Při hledání námětu hledáme z paměťových a myšlenkových stop v naší hlavě a přetváříme je do výtvarného artefaktu, při realizaci zanecháváme stopu zjevnou, například barevná stopa štětce, špachtle, ruky, perka a jiného média.

Co bych nerada opomenula jako další stopu, kterou za sebou lidstvo zanechává, je písmo. „Písmo je systém grafických znaků, na nichž se lidské společnosti dohodly, aby jim sloužily k trvalému zaznamenávání myšlenek vyjádřených jazykem.“ (Svatošová, 2009, str.12) „Dlouho před vznikem písma znali lidé různé způsoby, jak si něco připomenout nebo si navzájem sdělit své myšlenky. Známe uzlové značky, řetězce mušlí, vlastnické značky nebo tzv. vrubované hůlky, které se užívaly například k evidenci zapůjčených věcí.“ (Svatošová, 2009, str.12). V dalším historickém vývoji nalezneme písmo obrázkové (př. hieroglyfy), písmo pojmové a dále písmo slovní, slabičné a hláskové.

Tvar ručně psaného písma vychází z charakteru nástroje, kterým písmo bylo psáno, kresleno. „Pořád ale platilo, že pisatel přímo ovlivňoval výslednou grafickou

podobu záznamu. Ta záležela nejenom na jeho intelektu, ale i na schopnosti propojení mysli a těla, tedy na schopnosti vědomě vedeného pohybu, který zanechával stopu v podobě grafického vizuálního znaku.“ (Svatošová, 2009, str.12)

Přesně tímto odstavcem začíná mé bádání o stopě linorytu. Ale nejenom vědomě vedeného pohybu rydla, nanášení barvy a tisknutí matrice, ale do mé práce zapojuji přinejmenším stejnou vahou i nevědomé pochody mojí mysli, mojí intuice a moji velkou touhu po experimentování.

4.2. Hledání kompozice

Nalézt kompoziční řešení matrice byl poněkud náročný úkol. Vždy, když jsem byla na statku, přemýšlela jsem jaký prvek/jaké prvky bych použila na linorytovou matici, abych splnila můj záměr „stopy“.

Mé první kroky vedly přímo k budově statku. Dělala jsem si jeho fotografie, kresby malého formátu a přemýšlela jsem, zda je to opravdu ono. Na statku a jeho dvoře jsou sice stopy lidí i zvířat. Ale nebyla jsem spokojena s kompozičním řešením a ani mě nenapadlo, jak dál s linorytovou maticí zacházet.

Mé další kroky vedly na pastviny. Procházela jsem se po nich, sledovala koně, jak se pasou, jak si spolu ve stádě hrají, jaké mají jednotlivý koně mezi sebou vztahy, jak běhají po obzoru, po kraji lesa a v neposlední řadě jak odpočívají. Stop by bylo také mnoho. Mimo koní jsou patrné stopy lidí, lesních zvířat, které občas přez výběh přeběhnou, hmyzu který tam žije a traktoru, který tam vozí například seno. Zkoušela jsem si hrát s prostorovými plány, které jsou odstupňované a různě natočené. Nicméně mi opět žádné kompoziční řešení nešlo pod ruku.

Oba tyto inspirační zdroje mají podle mého velký potenciál se dál rozvinout, ale pro mě nebyly aktuální.

Záchytný bod jsem našla na pískové jízdárně. Je to centrum ježdění na koni, drezury, skákání, práce ve volnosti s koněm, také to je dějiště společenských akcí jako jsou každoroční hobby závody nebo den určený především pro děti – hallowenský den plný her a představení, vedle jízdárny se pořádá také posezení u ohně. Tudíž toto místo mi přišlo vhodné pro linorytovou matici první série „Stopa stopy“.

Doma jsem si večer prohlížela fotografie, které jakkoliv souvisely s děním na jízdárně. Jednalo se o komunikaci s koněm, o drezurní práci, o skokové hodiny nebo skok ve volnosti aj. Několik fotek mě zdárně přivedlo ke kompozičnímu řešení linorytové matrice. Jednalo se o fotografie pouze nohou koní na pískovém podkladu jízdárny. Začala jsem dělat návrhy. Formát jsem zvolila obdélníkový, podobné rozměry, jako tvar jízdárny. Inspirována z předchozích návrhů z pastvin jsem nohy koní začala kreslit kolem formátu a kopyta vždy směřovala dovnitř. Evokuje to stálý pohyb, ať už se jedná o pohyb koně jako takového, tak o pohyb po jízdárně. Celkem jsem nakreslila 16 koňských nohou. Protože nejde jenom o koně, ale také o lidi, kteří s koňmi pracují, zahrnula jsem do kresby také lidské nohy. Nohy jsem zvolila proto, že je to vlastně nejčastější a nejrozšířenější symbol stopy obecně. Prvně jsem se jim snažila vyhnout, zdálo se mi to jako prvoplánové, jasné řešení, ale stejně mi ruka stále k nohám směřovala a byla jsem s nimi vnitřně spokojená. A proč by ne, proč by to nemohly být právě nohy? Vždyť právě toto a ne jiné kompoziční řešení matrice mohu směřovat k experimentování, které odhaluje více skryté a na první pohled možná nepovšimnuté aspekty „stopy“.

4. 3. Realizace

Fáze návrhů je dokončena a jdu zhotovovat linorytovou matici. Uříznu si lino potřebného formátu. Kresebný návrh si překreslím na papír stejného formátu, jako je lino. Použiji pauzovací papír, kterým si přenesu kresbu na lino tužkou. Musím brát v potaz technologické možnosti linorytu a kresbu přenesu tak, aby byla stranově převrácená, aby byl tisk stranově stejný jako návrh. Návrh ještě tužkou zvýrazním, abych kresbu lépe viděla při rytí. Poté ryji rydly tu část lina, kterou nechci, aby byla vidět. Používám rydla čtyř velikostí, silnější na větší plochy, slabší na schematické stínování nohou. Linoryt se ryje v negativu, tudíž ty části, které chci mít tmavé, nechám netknuté.

4. 4. První tisky

První zkušební tisky jsem dělala doma venku na dvoře. Barevnost grafických listů jsem zvolila červenou, hnědou a černou. Byly tištěny jako jednobarevné tisky. Odstíny jsem nanášela podle citu. Prvně jsem začala od nejsvětější barvy, tj. červené. Začala jsem barvu špachtlí rozdělávat a nanášet na matici štětečkem a houbičkou.

Houbičkou to šlo hůře, proto jsem nakonec zvolila pouze široký štětec. Následně jsem na matrici položila čtvrtku formátu A1 a ručně tiskla pomocí rukou a nohou.

4. 5. Alternativní tisky

„Stopa stopy.“ Lze tisknout chodidlem? Nepochybně to lze. Ale jakou další stopou by se vytiskla matrice? Šlo by tisknout tlakem koňských kopyt? Přemýšlela jsem, jak to udělat tak, aby to možné bylo. Povrch jízdárny je přece pokryt pískem. Zkusila jsem tedy vyhrabat písek na dno (vrstva písku na jízdárně odpovídá přibližně 15 cm), na dno dát desku, nabarvenou matrici, papír a vše to překrýt igelitem, aby mi tam nezapadlo mnoho písku a papír zůstal neporušen.

Šla jsem tisknout první list. Matrici jsem pokryla červenohnědou barvou. Našla jsem na jízdárně takové místo, kudy budou koně nejvíce procházet. Když jsem vše připravila, po nějakém zásahu, ba dokonce po nějaké věci v písku, nebyla ani stopa. Šla jsem si pro svého koně, s kterým jsem absolvovala jízdářenskou hodinu. Spolu se mnou se na jízdárně pohybovali další tři koně s děvčaty, která chodí pravidelně na statek jezdit. Nedržela jsem v tajnosti, kde matrice je, abych měla jistotu, že koňská kopyta matrici vytisknou. Po ježdění jsem šla vše vyhrabat z písku a zhodnotit pokus. Výsledek byl kladný, vytisklo se vše, co bylo potřeba. Také lze jemně vyzorovat více či méně vytištěná místa, podle toho, kolikrát a kam na matrici se kůň kopyty trefil.

Byla jsem nadšená a časem jsem pořídila více tisků, v různých odstínech červeno – hnědo – černé a s různě silnými nánosy barvy na matrici. Také jsem zkoušela použít jak suchý papír, tak vlhčený papír. Jeden z tisků, který jsem dělala právě na vlhčený papír, se mi místy roztrhal. Říkala jsem si, to nevádí, že se tisk nepovedl. Dokonce Vám ukážu, že i s tímto tiskem jsem zobrazila jeden hlubší význam „stopy“.

4. 6. Finální tisky

4.6.1. Stopa ubývající a přibývající – 1. 2. a 3. finální tisk

Z výše uvedeného experimentu jsem začala přemýšlet nad hlubším a trochu jiným významu slova „stopa/stopy“, než je pouhý viditelný otisk. Začnu-li od začátku, kresba na papíře vznikala stopou tužky, linorytová matrice vznikala stopou rydla. Nicméně zároveň grafit z tužky ubývá a lino se odrývá. Stopa daného předmětu

postupně slábne a slábne. Ale může zároveň něco přibývat? V příkladu na linorytové matrici mizí lino, ale přibývá nám konkrétně rozpoznatelný vizuální vjem, který jsme schopni pojmenovat. Odrývám lino, ale přibývají mi koňské a lidské nohy.

Tento jev jsem chtěla ztvárnit v grafickém listu/grafických listech. Hledala jsem kolem mnou vybraného centra dění, tedy jízdárny, co by na mé linorytové matrici mohlo přibývat. První zájem jsem měla o samotného koně. Byla by vhodná hříva? Ocasní žíně? Jistě, to bych mohla vyzkoušet. A ještě něco? Rostliny kolem jízdárny? Plevel na jízdárně? Nebo písek?

Pro začátek jsem koni ustříhla trochu hřívy a vzala si do sáčku hrstku písku. Doma jsem se pustila do techniky, která umožňuje kombinaci linorytu a tisku reliéfu. Obě techniky jsou tiskem z výšky, neměl by mi technologicky vzniknout větší problém. Matrici jsem posypala lehce pískem, přiložila proužek žíní. Pokryla alobalem a kusem molitanu vyvíjela tlak na matrici. Poté jsem štětečkem nanášela barvu. Při nánosu barvy mi vznikl problém. Zapomněla jsem mezi matrici a alobal dodat nějakou lepkavou složku. Proto se mi alobal neustále místy odchlípoval. Nicméně jsem tento tisk opatrně dovedla do konce.

Následné tisky už jsem pracovala pouze s pískem, který mi přišel pro tento typ tisků nejvhodnější. Bylo zbytečné užívat více materiálů, bylo by složitější se v mém záměru orientovat. „Něco ubývá, něco přibývá“ (lino a písek). Nezapomněla jsem už na lepicí složku. Chtěla jsem použít klovatinu, je mírně lepkavá a snadno omyvatelná vodou i po jejím zaschnutí. Ideální, protože jsem matrici nechtěla mít zanesenou lepidlem, abych ji mohla dále používat. Jenže klovatinu jsem neměla. Byl víkend a do města do velkoobchodu daleko. Hledala jsem jiné řešení. Jiné lepidlo, které by odpovídalo alespoň přibližně vlastnostem klovatiny. Nedávno jsme točily med a ten přeci také lepí a je snadno omyvatelný. Shledala jsem ho jako vhodné lepidlo a použila ho v tekuté, slabé vrstvičce tak, že jsem matrici místy pokapala. Výsledek byl dostačující a tiskla jsem linorytovou matrici posypanou pískem a pokrytou alobalem.

Chtěla jsem znázornit postupné ubývání lina a přibývání písku. Měla jsem tisk čistý, bez písku, a měla jsem tisk, kde již převládá jiný materiál a ubyl první. Potřebovala jsem ještě mezistupeň. Zvolila jsem trochu jiný technologický postup. Čistou linorytovou matrici jsem natřela barvou. Rovnou na ní jsem nasypala trochu,

opravdu jen malinko písku, aby byl patrný linoryt. Na to jsem rovnou položila papír a ručně tiskla. Výsledek byl takový, jaký jsem očekávala. A proto jsem tiskla dále.

Vybrala jsem tři výsledné tisky, které vypovídají o stopě, která ubývá a přibývá.

4.6.2. Stopa mlžící – 4. finální tisk

Znovu jsem si prohlížela veškeré dosavadní výsledky tisků. Můj zrak mi skončil na jednom z původně nepovedených tisků koňskými kopyty, kdy se mi list místy roztrhal. Naštěstí jsem si vše pečlivě uchovávala a nevyhodila ho.

To bylo mé štěstí v neštěstí. Při důsledném pozorování jsem si všimla, nenápadných, jemných přechodů odtrhávání papíru, až vznikl otvor a papír zmizel úplně. Kam mi ta stopa tisku zmizela? Přivedlo mě to na myšlenku dalšího významu slova stopy, a to „stopy mlžící“. Jsou různé situace, kdy se lidé snaží svou původní stopu zničit, nebo ji nějakou jinou stopou zamlžit. Tato stopa se dotýká morálního kodexu lidstva a každý z nás o ní určitě ví.

Využila jsem tedy tento otisk ke ztvárnění výše zmíněného. Měla jsem tisk nechat volně s dírami? Rozhodla jsem se pro jinou variantu, a to děravý tisk podlepit jinou čtvrtkou, aby bylo lépe vidět pozvolné mizení papíru. Přemýšlela jsem, jaký tón kartonu by byl nejvhodnější. Tmavý? Nebo světlý? Je tmavý tisk, tudíž tmavý podklad by spíše splýval s barvou tisku. Rozhodla jsem se pro tmavě žlutý, pestrý kartón.

Výsledek byl takový, že „cizí“ žlutý karton byl pod děravým tiskem. Tisk se tedy postupně mlžil, zamlžoval, až původní stopa postupně vymizela.

4.6.3. Stopa překrývající – 5. finální tisk

Další význam stopy. Opakem stopy mlžící, je stopa překrývající. Chcete-li i záměrně se překrývající či maskující.

Jedná se o soutisk na formát 70 x 100 cm. Vzhledem k tomu, že chci znázornit stopu překrývající, rozhodla jsem se tisky realizovat všemi třemi barvami, které jsem si na začátku vybrala. Základní formát jsem se rozhodla kompozičně neřešit a přetiskovat jeden tisk za druhým. Co jsem držela v logické posloupnosti, byly barvy. Protože

tmavou barvu světlou nepřetisknu, začala jsem tisky realizovat prvně červenou, pak hnědou a nakonec černou. Nánosy barvy jsem nanášela na matrici v různé vrstvě. Matrici jsem nabarvovala znovu a znovu, a tiskla vším, co mi přišlo pod ruku. V první řadě vlastním tělem, rukama, nohama, koleny, různě jsem se po formátu povalovala. Dál jsem použila také lžíci a kovový konec gumového válečku. Menší plocha vyvine na papír větší tlak, tisk je proto místy plnější.

Nyní jsem uznala za vhodné s překrýváním tisků skončit. Pokračovala jsem dál, abych zmíněný záměr do výsledného tisku přenesla. Když je to stopa překrývající, může být grafický list něčím překryt? Nebo přebarven? Rozhodla jsem se pro překrytí, z důvodu, že malba by musela být velmi sytá a to mi nepřišlo vhodné.

Udělal jsem tisk znovu na barevný papír. Nyní jsem zvolila tmavou zelenou barvu. Neboť můj inspirační zdroj, jízdárnu, obklopují pastviny, lesy a pole, ve kterých zelená převládá.

Z tohoto tisku jsem vystřihávala kusy nohou koní, lidí, i větší kompaktní celky a jimi jsem překrývala základní soutisk. Už jsem přemýšlela o kompozičním řešení, brala jsem v úvahu, jaké místo je hodně přetištěné, které je prázdnější a na základě toho jsem pokládala zelené kusy tisku.

Toto byla stopa zjevně překrývající, něco maskující. Ale jsou jen takovéto manévry? V životě se objevují i méně nápadné známky manipulace, které mohou být daleko zákeřnější. Ty jsem se také rozhodla zobrazit do tohoto díla.

Měla jsem mnoho zkušebních tisků, podobné barevnosti, jako tento základní soutisk. Rozhodla jsem se, že je podobným způsobem, jako tento tisk rozstřihám a přilepím na základní soutisk.

Jednalo se o tři kusy různé velikosti. Všechny zelené i barevně podobné vystřižené kusy jsem nalepovala najednou, abych si mohla hrát s kompozicí celého formátu.

Najdete všechny přilepené kusy? Zjistíte, které části původní stopy jsou překryty?

4.6.4. Soutisk všech stop – 6. finální tisk

Posledním grafickým listem bych chtěla celkově shrnout celý cyklus „Stopa stopy“. Zobrazit výchozí bod – pískovou jízďárnu jako centrum zjevných i myšlenkových stop, které ve mně v průběhu práce zůstaly. Chtěla jsem to pojmout jako harmonický, ale dynamický soutisk, bez zbytečných kontrastů a rušivých prvků.

Vybrala jsem jako podklad pro tisky tónovanou čtvrtku formátu 70 x 100 cm. Barvu jsem zvolila podobnou, jako barva písku na jízďárně. V tomto případě písek symbolizuje barva, ne reálný otisk písku, jako v prvních tiscích.

Nyní jsem si připravila barvu na tisk. Rozhodla jsem se použít hnědočervenou. První důvod byl, že černá barva by byla moc kontrastní a druhý důvod, že jízďárna je ohrazena prkny podobné barvy.

Barvu jsem naválela na matrici a tiskla. Tiskla jsem ze začátku tak, aby byly vidět jednotlivé tisky, konkrétněji jejich ohraničení. Tím jsem chtěla poukázat na ohraničení určitého prostoru (v tomto případě jízďárny), které je nepochybně funkční. Další tisky jsem se snažila tisknout tak, aby ohraničení již vidět nebylo. Tím jsem chtěla poukázat nad rámec určitého oboru, určité činnosti a hlavně otevřenosti k jiným způsobům. Nezavírat se do jedné ohrady, ale mít ji vždy otevřenou a přístupnou pro další možnosti.

Celé dílo jsem završila jemným kolorováním určitých částí. Na jízďárně se sem tam objeví nějaké stéblo trávy. Vzala jsem kousíček a přímo trávou kolorovala soutisk. Abych dodržela předešlé tvrzení a byla otevřená i jiným možnostem, utrhla jsem další rostliny a listy, které rostlo kolem jízďárny a tím jsem jemně, opravdu jen náznakem dobarvila finální, poslední soutisk cyklu „Stopa stopy“

5. Stopa „Komunikace“

5.1. Hledání námětu

Jelikož první série vycházela z hmotného, prostorového objektu jízďárny, druhou sérii grafických listů bych chtěla věnovat něčemu jinému. Něčemu, co je na statku velmi důležité a vychází z vnitřních pochodů všeho živého. Něčemu, co je na statku velká priorita. Je to komunikace. Komunikace se stává také stopou, stopou hlásek, slabik, slov a vět, stopou našich myšlenek, našich vědomostí. Bez komunikace se lze velmi těžko s jinými lidmi dorozumět. A nemluvím pouze o verbální komunikaci, ale také o neverbální komunikaci a paralingvistice. Zvláště u komunikace se zvířaty, na statku s koňmi, jsou tyto složky komunikace velmi důležité.

5.2. Hledání kompozice

Snažila jsem si v mysli shromáždit veškeré vizuální prvky nějaké komunikace. Postupovala jsem brainstormingovou technikou. Psaný text v ruce, na počítači, nová média, televize, internet, hudba, noty, postoj těla, gesta, mimika, časopisy, noviny, knihy.

Začala jsem o těchto pojmech uvažovat a dělat si náčrtky. Chtěla jsem, aby symbolicky byla komunikace v matici obsažena, nechtěla jsem pouze abstraktní prvky. Ano, určitě bych mohla také. Takto by šla znázornit například hudba. Pomalé, táhlé tóny či dynamický a rytmický takt. Výtvarně to lze znázornit monotónní/kontrastní barevností, velkými/malými plochami nebo krátkou rychlou/dlouhou linkou. Ale opět jsem se nebyla schopna dostat do dalších komunikačních kanálů, které může komunikace nabízet.

Postupem času se mi stále vracel pojem neverbální komunikace, komunikace tělem a pojem přirozené komunikace s koňmi. Vlastně co předchází komunikaci? Musíme pozorovat naše smysly, které reagují na určitý podnět. Poté až zjistíme obsah, který nám podnět dává, reagujeme. Při komunikaci s koněm stačí dát ruku do jiné polohy, měnit postoj a kůň nám rozumí, co mu říkáme. A naopak. Pozorujeme chování

koně, které musíme brát v potaz. Nebo když nám někdo něco říká. Koukáme se na něj, jakou má mimiku, jaká dělá gesta a na to také reagujeme, ne pouze na jeho slovní obsah. Tento směr jsem shledala za vhodný k symbolickému vyjádření komunikace.

5.3. Realizace

Měla jsem myšlenku schematicky znázornit ruce a člověka s koněm. Z návrhů jsem měla vytypovaný jeden, kdy člověk sedí pod koněm a rukou ho hladí po břicho a druhý návrh, kdy je hlava člověka nahnutá k hlavě koně. Oba jsem do matrice chtěla dát.

Ořízla jsem si lino podobného formátu jako u matrice předešlé série, chtěla jsem mít formátově stejné výchozí podmínky. Ořízla jsem si papír a začal skicovat. Po chvíli jsem se ale zarazila. V hlavě mi znělo slovo „komunikace“ a rozhodla jsem se komunikovat přímo s linem. Začala jsem skicovat rovnou na lino. Hledala jsem kompoziční řešení, vnesla oba prvky výše uvedené a kreslila jsem mé ruce tak, aby celková kompozice byla hybná, různorodá a dynamická, jako sama komunikace. Neopomenula jsem fakt, že tisk lina bude stranově převrácený a s tím jsem pochopitelně počítala.

Pustila jsem se do odrývání lina. Pracovala jsem opět se čtyřmi velikostmi rydel, dle potřeby. Lino bylo z jiného zdroje než první matrice a mírně z něj vystupovaly reliéfní tečky. To mě přivedlo na další myšlenku, kterou jsem zužitkovala v jednom z tisků.

5.4. Finální tisky

5.4.1. Komunikace mezi tiskařem a tisknutelným

Nastal čas prvního tisku. Tedy čas komunikovat s matricí, barvou a papírem tak, abychom se dobraly spokojeného výsledku. Barvu jsem vymáčkla z tuby na plechovou destičku. Špachtlí jsem začala barvu rozdělovat. Tiskařská barva má svá specifika, aby byla použitelná. Podle toho, jak barva vypadá, zhodnocuji, zda ještě pokračovat či přejít k dalšímu kroku. Vzala jsem do ruky gumový váleček a pokračovala v rozdělování barvy válením. Potřebuji, aby barvy nebylo ani málo, ani moc a byla po celé šíři

válečku. Když na mě barva působila, že je v pořádku rozválená, nanesla jsem ji postupně na matrici.

Na nabarvenou matrici jsem položila čtvrtku a tiskla. Tiskla jsem opět rukama, nohama, koleny, procházela jsem po čtvrtce, klepala jsem na ní, hladila ji, zkrátka jsem vyvíjela tlak mým tělem, aby se matrice vytiskla. A výsledek? Potvrdilo se mi, že se z lina vytiskly jemně reliéfní body, tisk tedy vypadá, jako by byl vytečkovaný. Potěšilo mě, že šlo strukturu lina tak dobře využít a jsem přesvědčena, že to ještě v budoucnu zužitkuji.

5.4.2. Komunikace s vnějším světem

Druhý grafický list jsem nazvala komunikace s vnějším světem, konkrétněji s přírodou v místě, kde se nacházíme, s prostředím malé vesničky, která je přírodou celá obklopena.

K tomuto tisku jsem zvolila hnědou a černou barvu, aby výsledek byl kontrastnější k bílému podkladu. Stejně jako v přírodě se nachází mnohé kontrasty. Nízká tráva, vysoké stromy, kontrastní barevnost květů a jiné, ale i velmi jemně odstupňované, až nepatrné odlišnosti. Vezměte si, kolik je v přírodě odstínů zelené. Určitě bychom jich dokázali sesbírat tolik, až by nám to dalo krásnou škálu od nejsvětějšího po nejtmaší.

Přesně takto bych chtěla s matricí komunikovat, aby někde ve formátu byla místa tmavá, někde světlá. Začala jsem tisknout matrici z různých úhlů. Po každém tisku jsem papír důkladně zkoumala a rozmyšlela jsem, kam tisknou dál, abych zachovala můj záměr. Asi po čtyřech tiscích mě napadlo zakomponovat otisk přírody přímo do grafického listu. Natrhala jsem několik lístků z různých rostlin z okolí. Jednalo se o list ořešáku, smetánky lékařské a několik stébel vysoké trávy a rmen. Na nabarvenou matrici jsem lístky položila. Ve výsledku se objevil pouze jejich obrys a barva byla kolem. Příroda s papírem komunikovala natolik, že na něm dokonce zanechala trochu chlorofylu.

Tak vznikl soutisk zvaný komunikace s vnějším světem.

5.4.3. Komunikace „obrazu v obraze“

Další soutisk si zasloužil pojmenování komunikace obrazu v obraze. Tento tisk vznikl z podstatné části intuitivně. Intuice je něco, co by v tvůrčím procesu chybět nemělo. „Příznačné a podstatné rysy intuice jsou tři: (1) bezprostřednost, vyjadřovaná pocitem, že správné řešení problému nebo poznání pravdy je přímé a okamžité, (2) úplnost, vycházející z dojmu, že řešení pokrylo celý rozsah úkolu, a (3) samočinnost, pocíťovaná v tom, že řešení nebo poznání se dostavilo bez zvláštního vědomého úsilí – jakoby „samo“. (Slavík, 2004, str.40)

Začala jsem tisknout na větší formát papíru a využívala celý jeho rozměr. Naválela matrici barvou a pak tiskla. Po prvním tisku jsem znovu barvu nenanášela a tiskla jsem, dokud jsem veškerou barvu na matrici nespotebovala. Vznikl mi jeden výrazný výřez, pod kterým si můžeme představit obraz, kolem nějž byl tentýž motiv, pouze světlounký, jež vypadá jako rám. Přijde mi, jako by si obraz vybral jistou část obrazu. Přistoupila jsem na tuto myšlenku a výsledný tisk se rozhodla podpořit. Za zajímavý nápad mi přišlo, jak budu s grafickým listem, který vznikl intuitivně, vědomě nakládat. „Opakem intuice je postupný a vědomě kontrolovaný proces, jenž promyšleně směřuje k předpokládanému řešení, pojmenovává všechny podstatné složky řešící procedury a uvědoměle zvažuje různé varianty postupu. Proces uvědomělého řešení lze tedy – na rozdíl od intuice – rozložit na skladebné části (komponenty) a logicky zdůvodňovat jeho vnitřní souvislost.“ (Slavík, 2004, str.40)

Proto jsem začala uvažovat, jak vyzdvihnout myšlenku „obraz v obraze“. V obraze spolu komunikují linky, plochy, figury, pozadí a barvy. Ano, barvy. Barevná koloratura by jistě mohla podpořit ústřední motiv tisku. Vybrala jsem si klasické vodové barvy, protože nejsou krycí. Nechci překrýt vytištěný rám, chci ho pouze zvýraznit. Prvně jsem začala kolorovat šedou. Užila jsem ji, abych se barevně zatím moc neodlišovala od barvy tisku. Volila jsem ke kolorování taková místa, která vznikala tiskem, nevymýšlela jsem si vlastní jiné tvary. Tím bych celý list zcela narušila. Další barvu jsem použila modrou. Opět na plošky, které vznikly tiskem. Modrá mi vedle šedé v tomto případě neseděla a chtěla jsem barvu trochu změnit. Vždyť komunikace v obraze je také komunikace barev. Začala jsem uvažovat, které barvy vedle sebe položit, které úplně vynechat a jak barvy vedle sebe působí. Zaměřila jsem se tedy na barvy a rozhodla se, že „rám“ zvýrazním použitím kontrastu teplých a studených barev.

Onu modrou barvu jsem kolorovala ještě hnědou. Tyto barvy působí studeně, ale aby vznikl kontrast, musela jsem přidat nějaké barvy teplé barevnosti. Použila jsem oranžovou. Avšak ani tyto barvy se mi nezdály dostačující pro celkový dojem kontrastního „rámu“. Začala jsem uvažovat, jaké další barvy přidám. Přidala jsem ještě studenou barvu zelenou. Nicméně oranžová a žlutá mi stále z obrazu nevyhlázala tak, jak jsem si představovala. Komplementární barvou oranžové je modrá, přidala jsem proto jiný, studený odstín modré.

Nyní jsou teplotní rozdíly znatelné v požadovaném rozsahu a „obraz v obraze“ je hotov.

5.4.4. Komunikace s jinou výtvarnou technikou

Výše uvedený grafický list mě přivedl na další myšlenku, která vypovídá o komunikaci mezi různými grafickými technikami. Technik spadající pod výtvarný obor je opravdu nebývalé množství. Ať je to kresba tužkou, rudkou, uhlím, tuší, malba akvarelem, temperou, akrylem, olejovými barvami, pastelem, kolážové techniky, lepení, stříhání, proláže, muchláže, asambláže, modelování, sochání, reliéfní techniky a všemožné kombinace všech technik. Můj záměr je vytvořit grafický tisk či soutisk, ve kterém by alespoň dvě diametrálně odlišné výtvarné techniky komunikovaly a vytvořily tak jedno společné dílo.

Rozhodla jsem se pro kresbu pastelem v kombinaci s linorytem. Pastel je mi blízkou technikou. Je krycí a dá se s ním zároveň kreslit i malovat. Linoryt využívám po celou dobu. Určitě si říkáte, co mají tyto dvě techniky společného, když je chci skloubit v jedno soudržné dílo?

Linoryt je známý tím, že co vyryjete, nebude tištěno. Je to tedy cílená práce negativu (pokud opak není záměr). Pastel, jak jsem výše uvedla, je dobře krycí a tudíž s ním na díle mohu pracovat tak, aby vznikl pozitiv, ale také s ním umíme udělat negativ. To je ten společný základ, na kterém budu stavět.

Připravila jsem si suché pastely a fixativ. Na černý papír jsem začala bílým pastelem v levém dolním rohu kreslit mou vlastní ruku. Postupně jsem přikreslovala další v jiných pozicích a různě přes sebe, jako by se hýbaly. Brzy jsme však nezůstala jen u bílého pastelu a řekla jsem si, že celé práci neuškodí trocha barvy. Vždyť je tam

rukou více, každá má svoji polohu a místo, tak proč by měla barva zůstat stejná? Více poloh rovná se více barev. Kresbou jsem pokračovala přibližně do diagonální poloviny formátu. Zde jsem cítila, že kompoziční řešení je vyvážené. Kresbu jsem zafixovala.

Následovala grafická práce. Chtěla jsem, aby finální dílo nebylo přeplněné a nepřehledné, a proto jsem zvolila práci s černou tiskařskou barvou. Naválela jsem rozdělanou barvu na matrici a čtvrtku s kresbou na ni položila tak, aby kreslené ruce pokračovaly rukama tištěnými a pak až hlava koně a člověka. Aby byl plynulý přechod od pastelové kresby do linorytu i tematicky postupný. Linorytová matrice má svůj daný rozměr a formát, někde je díky tomu vidět i přetisk přes kresbu. To opět dokresluje pozvolnou, harmonickou komunikaci kresby s linorytem.

Finální dílo má na první pohled kresebnou dominantu jedné techniky, na pohled druhý můžeme vidět techniku linorytu, která komunikuje s kresbou, podle mého, v harmonický celek.

5.4.5. Komunikace s vlastním tělem

Nyní Vám s radostí představím 5. grafický list, který jsem pojala jako obraz komunikace s vlastním tělem. Naše celé tělo je hlavním zdrojem veškeré komunikace, neverbální komunikace a do ní patří mimika, gesta, posturologie, proxemika, dále paralingvistika a verbální komunikace. Naše tělo je opatřeno smyslovými receptory, kterými vnímáme sebe i okolí. Jedná se o známý zrak, sluch, hmat a čich a chuť.

Všechny tyto smyslové receptory jsem se snažila zobrazit na tomto grafickém listu. Začala jsem přemýšlet o velikosti formátu. Když bude formát odlišný od formátů, které jsem doposud užila, naše smysly to postřehnou. Na základě toho jsem zvolila podlouhlý formát, aby naše oči musely tékat z jednoho místa na druhé, než celou grafiku prohlédnou. To je jedno zapojení zrakového smyslu.

Připravila jsem si matrici k tisku. Rozhodla jsem se o potištění celé plochy papíru, kdy přímý tisk budu realizovat pouze rukama. Ruce totiž vnímám jako hlavní receptor hmatu. Rozdělala jsem si hnědou a černou barvu, začala jsem na matrici nanášet hnědou barvu, protože černá hnědou překryje, ale hnědá černou hůře, pokud vůbec. Přiložila jsem papír na matrici a ručně tiskla. Někde jsem vyvíjela větší tlak,

někde slabší. Postupovala jsem v potiskání papíru zleva doprava z důvodu, že i náš zrak je zvyklý vnímat, či číst informace zleva doprava.

Když jsem po čtvrté nanasla barvu na matrici, napadlo mě zkusit technikou protisku, otisknout mou ruku. V tento okamžik jsem si totiž vzpomněla na mou bakalářskou práci, kde jsem v jedné z tisků kombinovala tisk z dřevěného reliéfu s protiskem věcí. Nyní by se nejednalo o věc, ale o část těla, tedy o smyslový receptor hmatu. Na matrici jsem položila papír a silně přiložila ruku. Když jsem mačkala jen jednou rukou, otisk byl slabý a jen těžko rozpoznatelný. Musela jsem to zkusit znovu. Nyní jsem vynaložila větší sílu, pomáhala jsem si druhou rukou, že jsem ji silně mačkala na papír. Protisk ruky zanechal svou stopu. Je zajímavé zkoumat tento otisk, jak je prostorově vytvořen, tam, kde je v dlani mírná prohlubeň, je prázdné místo, stejně jako v mezičláncích prstů. V kresbě, malbě či grafice by se dalo mluvit o hloubce prostoru a modelaci světlem a stínem.

Protisk ruky jsem znázornila. Ale může se ruka ještě nějak na výsledném díle objevit? Vyčerpala jsem všechny možnosti? Stopa ruky při tiku celého listu, stopa ruky protiskem. Ještě zbývá možná nejjednodušší metoda, tisk rovnou z ruky. Působit nabarvenou rukou přímo na papír je opravdu nejvíce kontaktní zážitek ze všech těchto otisků. Hned jsem si uvědomovala, že moje tělo zanechává konkrétní barevnou stopu, zanechává tu kus mě. Otiskovala jsem obě mé ruce, levou i pravou a uvědomovala jsem si, jak je koordinuji a které ruce dávám přednost. Otiskovala jsem je ze všech úhlů, zepředu, ze zadu i z boků.

Mé ruce jsem kladna na tisk intuitivně, snažila jsem se udržet vhodný kompoziční celek, aby konečné dílo mohlo vypovídat vše a možná i více, než co zamýšlím.

Po skončení jsem na sebe tisk nechala působit, zda mi půjde po chuti. Ano, chuť. Přecházíme k dalšímu smyslu, chuti. Chuť zaznamenáváme receptory, které máme na jazyku v ústech. Muže nějaké výtvarné, vizuální dílo způsobit, že cítíme nějakou chuť? V dnešní době určitě vládnu reklamy na mnohé sladkosti, zmrzliny, čokolády a podobně. Snaží se na nás působit tak, abychom se lahodnou chutí toto daného produktu zlákali.

Chtěla jsem do tisku dát nějakou šťavnatou barvu, která by evokovala chuť. Pod ruku se mi nabízela barva oranžová. Je to barva, která evokuje chuť k jídlu. Přidala jsem do tisku tedy trochu oranžové. Ale cítila jsem, že jen tato barva nestačí a že z toho pocit chutného výsledku rozhodně nemám.

Jednoho dne jsem jedla čokoládu. Krásně voněla a výtečně chutnala. A proč by se nedalo malovat čokoládou? Hned jsem to šla vyzkoušet. Přemýšlela jsem, jak začít. Prvně jsem si rozehrála hořkou čokoládu na vaření. Neodolala jsem její vůni a ochutnala. Jak jsem ji vkládala do pusy, uvědomila jsem si, že mohu zanechat čokoládový otisk rtů. Namazala jsem si čokoládu na rty a otiskla na papír. Stopa rtů zůstala. V této fázi jsem měla čokoládu moc hustou, hrozilo by, že by se odloupala. Nařídila jsem ji mlékem a v tenké vrstvě nanasla na rty a obtiskla. Už to bylo lepší, v tenké vrstvě se čokoláda částečně vsákla do papíru, částečně zůstala a pěkně ztuhla. Tato práce byla fantazie smyslů. Cítila jsem čokoládu, chutnala jsem čokoládu, byla to vskutku lahodná práce, na kterou jen tak nezapomenu. Vlastně jsem užívala mnoho smyslů najednou - hmat (vaření a nanášení čokolády), čich (vůně čokolády), chuť (chuť čokolády), zrak (vše jsem viděla).

Čokolády jsem se nechtěla jen tak vzdát a zkoušela jsem její další možnosti. Brala jsem ji jako barevný pigment hnědé barvy v různých konzistencích. Čokoládu jsem udržovala tekutou. Sáhla jsem do ní prstem a zkoušela tisk kolorovat čokoládovou prstovou malbou. Šlo to. Vzala jsem štětec, namočila ho do čokolády a kolorovala opět tisk štětcem. Také to šlo. Přemýšlela jsem ještě o nějakém médiu, které by malovalo čokoládou. Pravděpodobně by se jich našlo více, například špachtle a jakkoliv jiný předmět. Čokoláda je husté konzistence a udrží se víceméně na všem. Ale do mého tisku jsem zanesla ještě jednu techniku s čokoládou. Vzala jsem si ztuhlý kousek čokolády a kreslila s ní jako s pastelem. Bylo pro mě ohromující a zábavné, zjišťovat možnosti čokolády.

Vezměte si, jaká by to byla voňavá a chutná práce malovat s různými příchutěmi čokolád, oříšková lísková, mandlová, bílá, mléčná, pomerančová, pistáciová, jahodová a jiné. Naprostá fantazie.

5.4.6. Příběh obrazu – příběh komunikace

Poslední grafický list, který zavírá druhou šestici s názvem „Komunikace“, je „Příběh obrazu“. Muže jeden obraz o jednom prvku vypovídat nějaký příběh? Musí být prvků na jednom obraze více, aby byl obsah narativní? To jsou otázky, které by mohly být tématem dlouhé debaty, a nepochybuji, že by všechny uvedené příklady našly něco, proč mohou být v komunikaci s divákem, vyprávět mu nějaký příběh. A co komunikace nad obrazem? Jeho interpretace? Může se shodovat s interpretací autora, může být nepatrně odlišná či naprosto jiného významu. Záleží také na tom, zda o obraze komunikujeme sami vnitřně, či s kamarádem, kolegou, přítelem/nepřítelem, malou nebo velkou skupinou lidí. Komunikace nad dílem může být monotónní, dynamická, přátelská i konfliktní. Přesně to bych chtěla ztvárnit na poslední grafický list mé diplomové práce.

Před s sebou jsem měla matrici. Prohlížela jsem si jí z různých úhlů a přemýšlela, jak nejlépe ztvárnit příběh komunikace. Znovu jsem se vrátila k úvahám o narativním umění. Nevyhnutelně souhlasím s technikami, které příběh vytvářejí. Jedná se například o komiks, animace, klipy, seriály a filmy. Z čeho se skládá děj? Jedná se vlastně o jednotlivé „snímky“, jednotlivé „obrazy“, které jsou v dané posloupnosti dané za sebou v určitém tempu a díky nedokonalosti našeho vnímání, vnímáme jednotlivé „snímky“ jako jeden celistvý snímek s příběhem. Pokud tempo střídání snímků bude pomalejší, celý děj, celá komunikace s příběhem se mám zpomalí, ba dokonce se může úplně zastavit. Pokud opět začneme zrychlovat frekvenci, vrátíme se do děje i do komunikace s dílem.

Tento bod shledávám za vhodný pro začátek mého tisku. Přinesla jsem si čtvrtku a opět rozmýšlela vhodný formát. Nyní mi to netrvalo ani tak dlouho a věděla jsem, že formát bude napodobovat filmovou pásku.

Naposled jsem si rozdělala barvu a válečkem nanesla na matrici. Zvolila jsem černou barvu, jako neutrální prvek. Pro tisk jsem využila horní polovinu matrice, kde byly převážně ruce a člověk sedící pod koněm. Zvolila jsem to z důvodu, že ruce jsou na matrici volně, hybně vyryty a tvoří jakousi vlnu.

A tiskla jsem stále tu stejnou část matrice, ale vždy jsem ji trochu posunula, jednou více, jednou méně. Symbolizuje to dynamiku v komunikaci.

6. Závěr

Po dokončení všech dvanácti grafických tisků jsem došla k závěru. Subjektivně přiznávám, že šlo o dlouhý a náročný úkol především pro mé duševní pochody. Musela jsem přemýšlet nad celkovým konceptem celé práce, musela jsem se držet jedné grafické techniky, s kterou jsem se snažila inovativně a kreativně zacházet tak, aby vždy výsledný tisk měl trošku jiný charakter „stopy“. Celý proces doprovázel prvek inkubace, který jsem si následně uvědomovala. Tisky potřebovaly čas, který jim byl dopřán, aby se dostaly do této podoby. S tisky jsem musela komunikovat, přemýšlet o nich, zkoušet různé varianty. Nakonec jsou všechny tisky stopou, nejenom stopou „Stopy“, stopou „Komunikace“, ale především jsou stopou mé osobnosti.

7. Didaktická část

Nedílnou součástí mé diplomové práce bude zužitkování dovedností a poznatků, které jsem získala při realizaci tisků.

Z mé praktické části jsem si vybrala k navržení hodiny inspiraci ze soutisku „Komunikace s vlastním tělem“. Toto téma jsem si vybrala k cílové skupině žáků 1. ročníku střední odborné výtvarné školy. Myslím, že žáci by neměly ovládat jen řemeslnou stránku výtvarných technik či nových médií, ale měly by mít cit a být vnímavý k samotnému obsahu díla. První ročník jsem si vybrala proto, že je jedná o studenty kolem šestnáctého roku. Studenti v tomto věku jsou na pomezí dětství a dospíváním, jejich těla se mění a mají o své těla velký zájem.

Toto téma bych vyučovala ve třech tříhodinových blocích, v předmětu Praktická cvičení. Budu vycházet nejen z mé praktické části diplomové práce, ale také ze zkušeností z mé pedagogické práce, kterou jsem absolvovala na Soukromé střední výtvarné škole v Písku, oboru Propagační výtvarnictví, propagační grafika.

7.1. První výukový blok tří hodin – Poznejte své tělo

Škola:	<i>Střední soukromá výtvarná škola v Písku</i>
Předmět:	<i>Praktická cvičení</i>
Cílová skupina:	<i>Studenti 1. ročníku, 14 studentů</i>
Téma:	<i>„Poznejte své tělo“</i>
RVP pro střední vzdělávání	<i>Vzdělávací oblast: Odborné vzdělávání Vzdělávací obor: Propagační výtvarnictví – propagační grafika</i>
Učivo z RVP :	<i>Navrhování a figurální kreslení</i>
Očekávané výstupy:	<i>Student zná své vlastní tělo, dokáže ho reálně popsat a dokáže jeho část výtvarně znázornit výtvarnou kresebnou technikou uhlem či rudky.</i>

Klíčové kompetence žáka:

Odborná kompetence: ovládání výtvarné techniky kresby, realizování finálního díla v požadované kvalitě a usilování o nejvyšší kvalitu svých prací, personální a sociální kompetence, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikační

Obsah učiva:

- *Procvičení lidských proporcí těla*
- *Procvičení kreslení jednotlivých částí těla*
- *Vnímání a uvědomování si vlastního těla*
-

Obecné cíle tématu:

- *Schopnost si uvědomit vlastní tělo (části těla) a umět ho proporčně znázornit*

Konkrétní (specifický) cíl (cíle) hodiny:

Žák dokáže:

- *Pozorování lidského těla, svého těla*
- *Nakreslení části svého těla, portrétu, nohy či ruky*
- *Uvědomování si vlastních proporcí těla*
- *Procvičení kresby*

Podmínky dosažení cílů, především zvolené výukové metody a organizační formy výuky:

Výukové metody:

- *Samostatná práce*
- *Rozhovor, diskuse*

Organizační formy výuky:

- *frontálně -individuální*
- *individualizovaná*
-

Pomůcky:

- *Desky, balicí papír/čtvrťka formátu A3, uhlí přírodní, umělý, nebo rudka, plastická guma, zrcadlo*

Norma dosažení konkrétních cílů:

- *kvalitativní norma, tj.: splnění cílů*

Návrh hodnocení a kritéria hodnocení:

Formy a prostředky hodnocení:

- *slovní hodnocení průběžné i závěrečné*
- *sebehodnocení*
- *zpětná vazba*

Kritéria hodnocení:

- *splnění cílů (viz cíle)*

- *schopnost řešit problémové situace (korekce svých skic)*
- *schopnost sebereflexe svého díla*

Časový plán hodiny:

Hodinová dotace tématu: 3 výukové hodiny

1. *výuková hodina: 5 min – přivítání studentů, zapsání do třídní knihy, motivační část, zadání úkolu, 40 min - příprava na kreslení, pozorování vlastní části těla a následné kreslení*
2. *výuková hodina: 45 min. kreslení jiné části těla*
3. *výuková hodina: 30 min. dokončování kreseb, 15 minut závěrečná reflexe*

Popis hodiny

Při vstupu do třídy pozdravím, vyřídím formální záležitosti s třídní knihou. Studenty uvedu do dnešní práce. Motivační část věnuji diskusi se žáky o tělu jako takovém, jak ho sami žáci vnímají a zda jsou s ním spokojeni. Zavedu diskusi na body art a připravím pro studenty ukázkové fotky. Můžeme se bavit i o ideálu krásy průběhem historie do současnosti a také se můžeme bavit o tělesných poruchách pramenících z duševních nemocí, např. anorexii. Diskusi nechám vyvíjet dle studentů, budu ji jen korigovat, abychom neodstoupily od tělesného schématu.

Nyní studenti mají vytvořit kresbu, rudkou nebo uhlem na formát A2. Jediná podmínka je, že to bude některá část jejich vlastního těla. Může to být ruka, noha, nohy, portrét, nebo jen pusa, ucho, oko podobně. V dnešní výuce studenti stihnou dvě kresby. Druhá kresba musí vyobrazovat jinou část těla, než si vybraly prvně. Studenty pravidelně obcházím a snažím pomoci při možných nezdarech s proporcemi.

Na konci výukového bloku by studenti měly být schopni popsat vlastní zobrazené části těla.

Výsledné práce budou sloužit jako výchozí návrhy pro linoryt, s tím studenty na konci hodiny seznámím. Zadám jim domácí úkol, aby si tyto kresby na další hodinu s sebou přinesly.

7.2. Druhý výukový blok tří hodin – Otisk našeho těla

Téma:

„Otisk našeho těla“

RVP pro střední vzdělávání

*Vzdělávací oblast: Odborné vzdělávání
Vzdělávací obor: Propagační výtvarnictví – propagační grafika*

Učivo z RVP :

Technologický základ – linoryt.

Očekávané výstupy:

Student dokáže svůj návrh přenést do grafické techniky v co nejlepší kvalitě.

Klíčové kompetence žáka:

Odborná kompetence: ovládání grafické techniky, realizování finálního díla v požadované kvalitě a usilování o nejvyšší kvalitu svých prací, personální a sociální kompetence, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikační

Obsah učiva:

- *Procvičení grafické techniky linorytu*
- *Přenesení návrhu do výsledného tisku*
- *Dodržování technologických postupů*

Obecné cíle tématu:

- *Schopnost úspěšně realizovat finální dílo podle svého návrhu*

Konkrétní (specifický) cíl (cíle) hodiny:

Žák dokáže:

- *Přenést kresbu na matrici*
- *Vyrýt matrici*
- *Provést tisk, alespoň 3 krát*

Podmínky dosažení cílů, především zvolené výukové metody a organizační formy výuky:

Výukové metody:

- *Samostatná práce*
- *Rozhovor*

Organizační formy výuky:

- *frontálně -individuální*
- *individualizovaná*
-

Pomůcky:

- *Kresba z předešlé hodiny, lino formátu A3, rydla, tiskařská barva, čtvrtka A2, pauzovací papír, ostatní pomůcky pro linoryt.*

Norma dosažení konkrétních cílů:

- *kvalitativní norma, tj.: splnění cílů*

Návrh hodnocení a kritéria hodnocení:

Formy a prostředky hodnocení:

- *slovní hodnocení průběžné i závěrečné*

Kritéria hodnocení:

- *splnění cílů (viz cíle)*
- *přenesení kresby na matrici*
- *tři vytištěné grafické listy*

Časový plán hodiny:

Hodinová dotace tématu: 3 výukové hodiny

4. *výuková hodina: 5 min – přivítání studentů, zapsání do třídní knihy, zadání úkolu, 40 min – příprava linorytové matrice, přenesení kresby a rytí*
5. *výuková hodina: 45 min. . rytí matrice, tisky*
6. *výuková hodina: 37 min – dotištění matric, 8 minut závěrečné zhodnocení*

Popis hodiny

Při vstupu do třídy pozdravím, vyřídím formální záležitosti s třídní knihou. Studenty uvedu do dnešní práce. Studenti jsou seznámeni s úkolem. Úkol zní: „Oba Vaše kresebné návrhy části těla přeneste na lino a vytvořte matrici pro tisk. Už to nebudou dvě oddělené kresby, ale Vámi vybrané části těla budou spolu na linorytové matrici. Přemýšlejte o kompozičním řešení, obě části těl se mohou překrývat, nebo být různě natočeny, to záleží na Vás. Tisknout bude jen pomocí rukou, vynaložíte tedy vlastní tělo k vytištění vašich částí těl.“

Zbytek času studenti pilně pracují na své práci. Studenty obcházím a radím, pokud je potřeba. Výběr barevnosti nechám čistě na nich, podle toho, jakou barvou se chtějí zobrazit.

Na konci hodiny všechny tisky rozložíme na zem a dohromady diskutujeme jejich kvalitu a jejich kompoziční řešení. Také žáků zadám domácí úkol, aby si přinesly prstové barvy, nebo klasické tempéry na vodní bázi.

7.3. Třetí výukový blok tří hodin – Obraz našeho těla

Téma:

„obraz našeho těla“

RVP pro střední vzdělávání

*Vzdělávací oblast: Odborné vzdělávání
Vzdělávací obor: Propagační výtvarnictví – propagační grafika*

Učivo z RVP :

Finální zpracování

Očekávané výstupy:

Student dovede svůj grafický list do finální podoby. Bude otiskovat své reálné části těla na zobrazené části těla na grafickém listě.

Klíčové kompetence žáka:

Odborná kompetence: realizování finálního díla v požadované kvalitě a usilování o nejvyšší kvalitu svých prací, personální a sociální kompetence, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikační

Obsah učiva:

- *Dokončení tisku do finální podoby pomocí otisků vlastního těla.*
- *Subjektivní cítění kompozičního řešení.*
- *Subjektivní použití barvy.*
- *Vlastní uvědomění si celého projektu jako cestu ke svému tělu, o které je třeba se starat.*

Obecné cíle tématu:

- *Vlastní uvědomění si celého projektu jako cestu ke svému tělu, o které je třeba se starat.*

Konkrétní (specifický) cíl (cíle) hodiny:**Žák dokáže:**

- *Otiskovat na grafický list ty části těla, která byla zobrazena, ale možno otiskovat i nějakou další část svého těla, kterou by si student vybral.*
-

Podmínky dosažení cílů, především zvolené výukové metody a organizační formy výuky:**Výukové metody:**

- *Samostatná práce*
- *diskuse*

Organizační formy výuky:

- *frontálně -individuální*
- *individualizovaná*

Pomůcky:

- *kresebný návrh z prvního bloku, tři grafické listy z minulé hodiny, prstové nebo temperové barvy, kalíšek na vodu, štětce*

Norma dosažení konkrétních cílů:

- *kvalitativní norma, tj.: splnění cílů*

Návrh hodnocení a kritéria hodnocení:

Formy a prostředky hodnocení:

- *slovní hodnocení průběžné i závěrečné*
- *kvalifikace*

Kritéria hodnocení:

- *splnění cílů (viz cíle)*
- *předložení všech kresebných návrhů a tisků*
- *kompoziční řešení*
- *subjektivní a originální přístup k práci*
- *slovní reflexe studenta*

Časový plán hodiny:

Hodinová dotace tématu: 3 výukové hodiny

- 7. výuková hodina: 15 min – přivítání studentů, zapsání do třídní knihy, motivační část, zadání úkolu, 30 min – příprava tisků a otiskování vlastního těla*
- 8. výuková hodina: 45 min. - dotištění vlastních otisků*
- 9. výuková hodina: 45 min – reflexe celého projektu, prohlídnutí všech děl, od návrhů po finální tisky a dotisky, diskuse se studentem a porovnání všech prací se všemi ostatními*

Popis hodiny

Po přivítání studentů a opětovném zápisu do třídní knihy vyzvu všechny studenty k pozornosti. Upozorním je, že nyní přijde úkol, který dopředu nevěděli. Záměrně bych je neupozorňovala, že přijde další úkol stále k tomuto tématu, aby se nemohly dopředu připravit, aby byly autentičtí.

Vyzvu je, aby si připravily vždy dva ze tří grafických listů. Též aby si připravily prstové barvy nebo tempery, štětce a vodu. „Nyní do Vašich tisků zanesete reálnou stopu Vašeho těla. Prsty nebo štětcem na danou část těla nanese barvu podle vašeho uvážení a budete tisknout na grafický list, podle vaší libosti. Takto potisknete i druhý grafický list a třetí necháte volný. Nespěchejte, času máte dost, přemýšlejte, kam svůj otisk dáte a proč.

V závěrečné reflexi každý předloží vedle sebe prvotní návrhy, čistý grafický list a tyto poslední vytištěné a potištěné listy. S každým budeme diskutovat, proč si vybral zrovna takové části svého těla, jak je vzájemně kompozičně umístil a jak s tiskem komunikoval svým tělem a jaké reálné své stopy na grafickém listě zanechal. Znovu se vrátíme k tělesné stránce lidského těla obecně, studenti by o tomto tématu měli být schopni hovořit.

7.4. Shrnutí

Celá devítihodinová práce se věnovala uvědomování si vlastního těla. Průřezově by se mohla propojovat s anatomií, biologií a psychologií. Byl kladen velký důraz na uplatňování subjektivity a rozvíjení smyslové citlivosti a v neposlední řadě i o ověřování komunikačních účinků. Studenti tedy subjektivně vybírali své části těla, hledaly kompoziční řešení linorytového tisku, smyslově a citlivě pracovaly s barvou a učily se komunikovat nejen o díle, ale také se sebou vlastním.

8. Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

Svatošová, Těňa; Písmo, jako vědomá stopa pohybu, Praha, Centrum, 2009, ISBN 978-80-904494-0-4

Roeselová, Věra; Techniky ve výtvarné výchově, Praha, Sarah, 1996, ISBN 80-902267-1-X

Bauer, Alois; Grafika, 1. vydání, Olomouc, Rubico, 1999, ISBN 80-85839-34-2

Odehnal, Antonín; Grafické techniky, 1. vydání, Brno, Střední škola uměleckých řemesel, 1996, ISBN 80-902275-0-3

Slavík, Jan; Umění zážitku, zážitek umění 2. díl, 1. vydání, Praha, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2004, ISBN 80-902275-0-3

Schulz von Thun, Friedemann; Jak spolu komunikujeme, 1. vydání, Praha, Grada Publishing a.s., 2005, ISBN 80-247-0832-9

Chapupa, Vladimír; Tvořivé myšlení, Tvořivost jako dobrodružství poznání, 1. vydání, Brno, Barrister and Principal, 2005, ISBN 80-7364-007-4

Hazuková, Helena, Šamala, Pavel; Didaktika výtvarné výchovy 1, Praha, Univerzita Karlova, 2015, ISBN 80-7290-237-7

Internetové zdroje

Statek Petrovice, [online]. 2013 [2013-06-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.statekpetrovice.cz/>

Metodický portál RVP, [online]. 2013 [2013-04-10] Dostupný z WWW :
<http://rvp.cz/>

RVP pro oborové vzdělávání, [online]. 2013 [2013-05-16] Dostupný
z WWW:
<http://zpd.nuov.cz/RVP/ML/RVP%208241M05%20Graficky%20design.pdf>

8. Resumé

After completion of all twelve graphic prints, I concluded. Subjectively, I admit, it was a long and arduous task especially for my mental processes. I had to think about the overall concept of the work, I had to keep one graphic techniques, with which I tried to innovatively and creatively handled so that the resulting print always had a slightly different character "tracks". The whole process was accompanied by an element of incubation, which I subsequently realized. Prints needed time to them was destined to get into this form. The prints I had to communicate, think about them, try different variations. Finally, all trace prints not only track "Stop" track "Communication", but also are traces of my personality.

9. Obrazová příloha – ukázka prací

Stopa ubývající a přibývající – 1. 2. a 3. finální tisk, rozměr 60cm/84 cm.

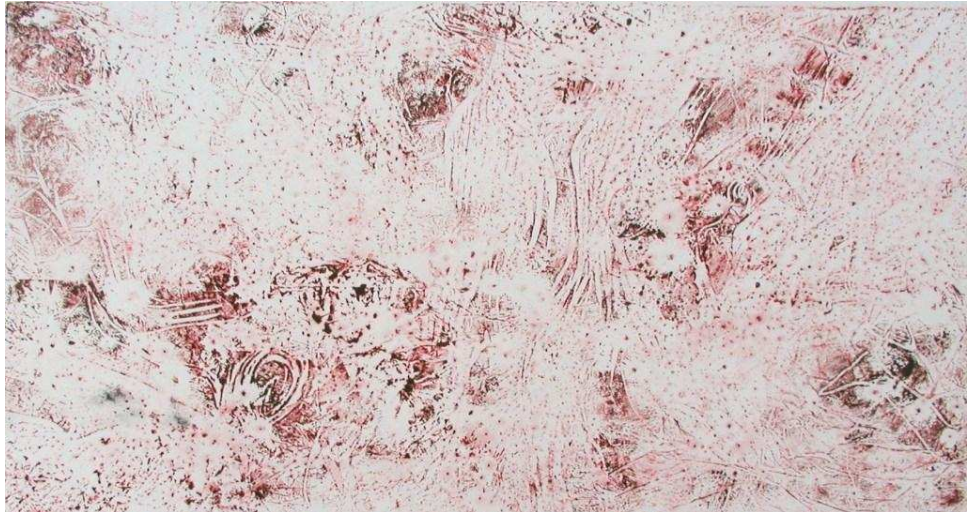

Obr. č. 1

Obr. č. 2

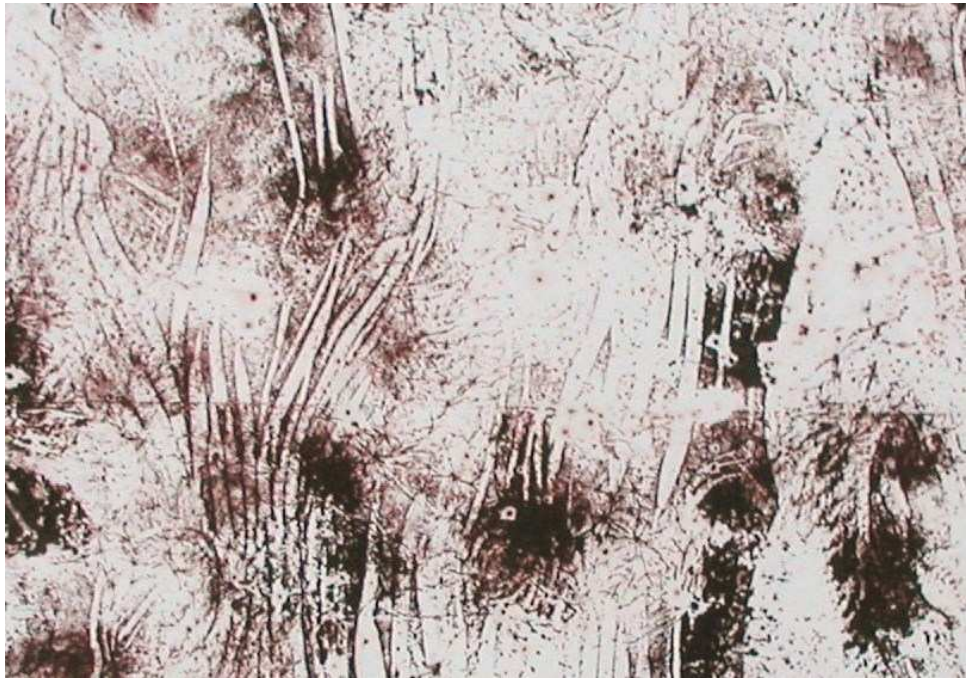

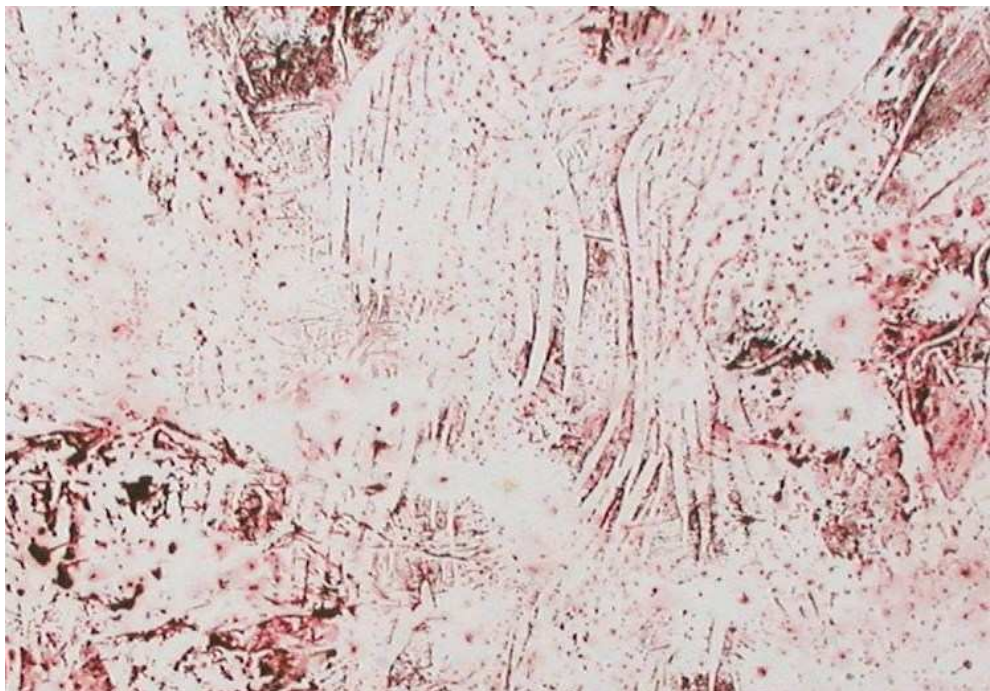
Obr. č. 3

Obr. č. 1 – detail

Obr. č. 2 – detail

Obr. č. 3 - detail

Stopa mlžící – 4. finální tisk, rozměr 60 cm/80 cm

Obr. č. 4

Obr. č. 4 - detail

Stopa překrývající – 5. finální tisk, rozměr 70 cm/ 100 cm

Obr. č. 5

Obr. č. 5 - detail

Soutisk všech stop – 6. finální tisk, rozměr, 70 cm/ 100 cm

Obr. č. 6

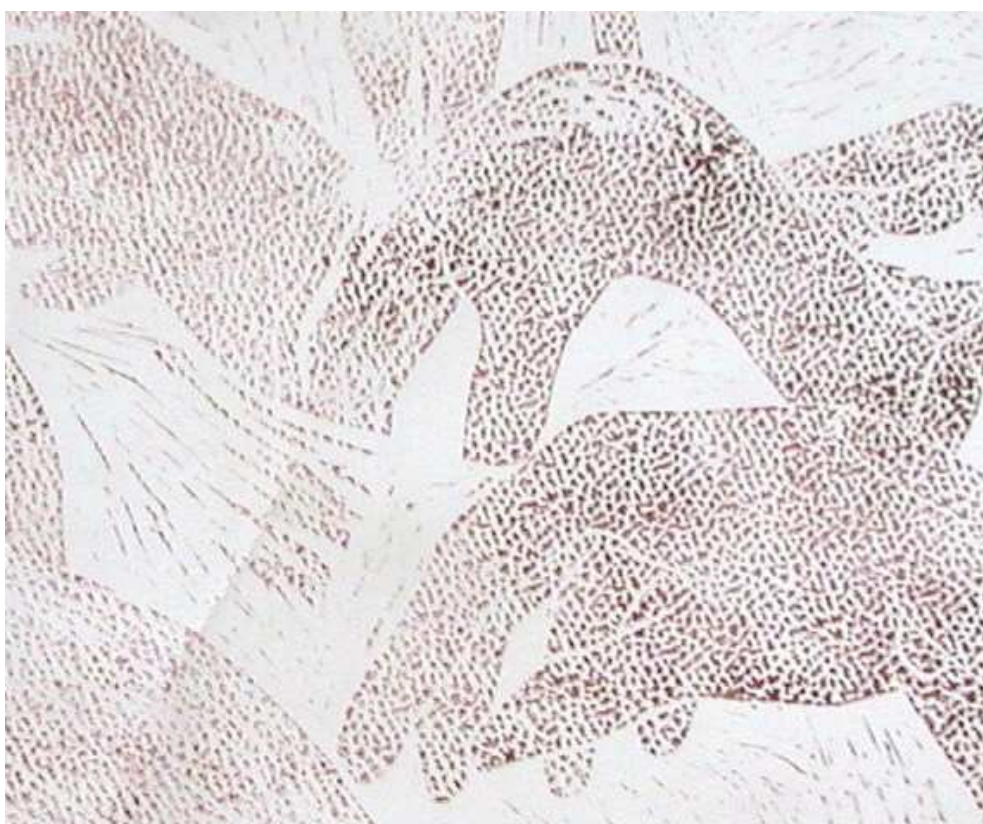

Obr. č. 6 - detail

Komunikace mezi tiskařem a tisknutelným, rozměr 66cm/100 cm

Obr. č. 7

Obr. č. 7 - detail

Komunikace s vnějším světem, rozměr 70cm/100 cm

Obr. č. 8

Obr. č. 8 - deail

Komunikace „obrazu v obraze“, rozměr 70cm/100 cm

Obr. č. 9

Obr č. 9 - detail

Komunikace s jinou výtvarnou technikou, rozměr70cm/83 cm

Obr. č. 10

Obr. č. 10 - detail

Komunikace s vlastním tělem, rozměr 54cm/156 cm

Obr. č. 11

Obr. č. 11 - detail

Příběh v obraze – příběh komunikace, rozměr 36cm/ 156 cm

Obr. č. 12

Obr. č, 12 - detail